

Πολιτική ανατροπής τώρα

του Κώστα Σημίτη

Το πολιτικό σύστημα της χώρας παρουσιάζει έντονα σημεία φθοράς. Όλο και περισσότεροι πολίτες αδιαφορούν για την πολιτική και αποστρέφονται τους πολιτικούς. Στις σφυγμομετρήσεις το μέτωπο εκείνων που δηλώνουν αναποφάσιστοι, αρνούνται να ανακοινώσουν την προτίμησή τους, ή προτιμούν να υπhίσουν λευκό, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των υηφοφόρων. Οσοι δέχονται τις ιδεολογικές θέσεις των παραδοσιακών κομμάτων αποτελούν στις έρευνες για τις κοινωνικές τάσεις μειοψηφία. Εκείνοι που τις αμφισβητούν, αμφιβάλλουν, ζητούν υπέρβαση των καθιερωμένων απόψεων και αναπτύσσουν δικούς τους κώδικες συμπεριφοράς είναι η πλειοψηφία. Την πρώτη κυκλοφορία στη νεολαία έχουν έντυπα με επίκεντρο τρόπους ζωής, όπου η πολιτική δεν έχει θέση και οι πολιτικοί είναι αντικείμενο αδιάφορης ειρωνείας. Για τους νέους η πολιτική ανήκει σε ένα κόσμο παλιό και ξεπερασμένο. Την προσοχή τους συγκεντρώνουν τα ατομικά-ιδιωτικά τους προβλήματα.

Στους πολίτες αναπτύσσεται επιθετικότητα και περιφρόνηση προς τους πολιτικούς, το πολιτικό σύστημα και την πολιτεία. Η αίσθηση του πολίτη είναι ότι ζει ως υποτελής αυθαίρετων και ανεξέλεγκτων δυνάμεων. Παρά τα ωραία λόγια που τον θέλουν επίκεντρο όλων των φροντίδων ο χώρος, που τον περιβάλλει, τον ταπεινώνει και τον εξευτελίζει. Οι συγκοινωνίες έχουν υποβαθμιστεί, έρμαιο λεωφορειούχων, συνδικαλιστών, ταξιτζήδων και μιας κυβερνητικής πολιτικής που επιζητά να λύσει εργασιακά προβλήματα στην πλάτη του κοινού. Δημόσιοι οργανισμοί στέλνουν φουσκωμένους λογαριασμούς για τις πλημμελείς υπηρεσίες που προσφέρουν, και αδιαφορούν για τις διαμαρτυρίες των καταναλωτών. Δημόσιες υπηρεσίες εμπλέκουν τους πολίτες σε δαιδαλώδεις γραφειοκρατικές διαδικασίες, χωρίς να υπολογίζουν το χρόνο τους και το κόστος για το κοινωνικό σύνολο. Οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόζονται προεκλογικά και μετεκλογικά αντιμάχονται η μια την άλλη επιδεινώνοντας τη γενική οικονομική κατάσταση. Η χώρα μάς καλεί να συμμετάσχουμε σε εθνικές σταυροφορίες χωρίς προετοιμασία, χωρίς συμμαχίες και με άφευκτο αποτέλεσμα οδυνηρές οπισθοχωρήσεις.

Η εντύπωση του πολίτη είναι ότι το πάνω χέρι έχουν εκείνοι με τις λιγότερες αναστολές, την πιο ελαστική ηθική που χωρίς δισταγμό παρουσιάζουν το ωφέλιμο γι' αυτούς ως επιβεβλημένο για τη χώρα ή το κόμμα τους. Η εντύπωση του πολίτη είναι ότι τα φαινόμενα της διαφθοράς όλο και πληθαίνουν. Φακελάκια, γρηγορόσημα, μίζες είναι αναπόφευκτες πρακτικές, σχεδόν μόνιμες. Η κυβέρνηση της Ν.Δ. επιβεβαίωσε πανηγυρικά στον πολίτη ότι η άσκηση της εξουσίας είναι συνδεδεμένη με αδιαφάνεια και διαφθορά.

Κύριοι υπεύθυνοι θεωρούνται οι πολιτικοί. Ο πολιτικός λόγος είναι για τον πολίτη αδιάφορος και ξεπερασμένος. Οι πρωταγωνιστές της πολιτικής

χρησιμοποιούν ξύλινη γλώσσα και φαίνονται καθορισμένοι από προσωπικές αντιπαραθέσεις, ελάχιστα κατανοητές. Τα πολιτικά κόμματα, αν και έχουν ζωή μόλις είκοσι χρόνων, δείχνουν γερασμένα, κινούμενα από επιδιώξεις χωρίς σχέση με τα καθημερινά προβλήματα του πολίτη, ελάχιστα δημοκρατικά παρά την υπερκατανάλωση δημοκρατικής ρητορείας. Πάρα πολλοί θεωρούν ότι "όλοι οι πολιτικοί είναι το ίδιο". Δεν πιστεύουν ότι πρόκειται να προέλθουν από τα κόμματα λύσεις.

Στο προοδευτικό χώρο η εξέλιξη αυτή θεωρείται ως συντηρητική στροφή. Πιστεύουν ότι οι συντηρητικές δυνάμεις πέτυχαν να απολιτικοποιήσουν την κοινωνία. Η απάντηση : μια εντονότερη προσπάθεια για να επανέλθουν οι πολίτες στην πολιτική. Η αντίδραση των "προοδευτικών" απορρέει από τρόπους σκέψης που κυριαρχούσαν πριν δεκαετίες. Η πολιτικοποίηση ήταν τότε συνώνυμη με ενδιαφέρον για την κοινωνική αλλαγή. Η αποχή από την πολιτική σήμαινε αποδοχή της υπάρχουσας κατάστασης. Η αντιμετώπιση αυτή δεν αρμόζει στη σημερινή εποχή. Ο πολίτης έχει διαφορετική άποψη για τη συμμετοχή του. Έχει διαμορφωθεί ένας νέος, ένας άλλος πολίτης.

Ο άλλος πολίτης έχασε την εμπιστοσύνη του σε συλλογικά οράματα, σε κοσμοθεωρίες, οι οποίες δίνουν λύσεις σε όλα τα κοινωνικά προβλήματα. Αρνείται την αφηρημένη ουτοπία και επιζητά τη "συγκεκριμένη ουτοπία", την υπέρβαση των δυσκολιών του σήμερα που τον βασανίζουν καθημερινά. Τη σκέψη του διαμορφώνει με επιχειρήματα που προέρχονται από διαφορετικές ιδεολογικές κατευθύνσεις, αξιοποιεί εμπειρίες, συνδέεται και δεν ακολουθεί. Γι' αυτό επιζητά την επικοινωνία και το διάλογο.

Ο άλλος πολίτης αμφισβητεί ότι κάποιοι άλλοι μπορούν να καθορίσουν το περιεχόμενο της ζωής του. Η ατομικότητα, η ιδιαιτερότητα, η ανάπτυξη των προσωπικών του δυνατοτήτων είναι γι' αυτόν καθοριστικά στοιχεία. Θέλει μια κοινωνία ελεύθερων ανθρώπων που δεν υφίστανται συλλογικό καταναγκασμό. Το κράτος οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της ατομικής εξέλιξης. Δεν πρέπει να υποκαθιστά τις επιλογές του ατόμου με τις δικές του επιλογές. Η ζωή δεν είναι θυσία για ένα απώτερο σκοπό, στόχος της η εξασφάλιση της προσωπικής επιβεβαίωσης και ευχαρίστησης.

Ο άλλος πολίτης εκτιμά τη γνώση. Τις γενικόττες θεωρεί δημαγωγίες. Δεν θεωρεί την κοινή μόρφωση και ευφυΐα αρκετή για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα. Από τους πολιτικούς απαιτεί να χειρίζονται τόσο τις "πολιτικές", όσο και τις "τεχνικές" πλευρές των θεμάτων. Επειδή ο ίδιος διαθέτει την ικανότητα να διαπιστώνει ποιος ξέρει και ποιος προσποιείται ότι ξέρει, αποστρέφεται όσους έχουν έτοιμες απαντήσεις σε όλα. Η καθημερινή πληροφόρηση από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης του επιτρέπει να απομυθοποιεί τα πρόσωπα, να κρίνει και να συγκρίνει.

Ο άλλος πολίτης επιζητεί σοβαρότητα και συνέπεια. Ο καταιγισμός υποσχέσεων και εξαγγελιών τον έχει κάνει δύσπιστο απέναντι σε προθέσεις. Θέλει να δει

τις πράξεις και τα αποτελέσματά τους. Η μνήμη των μαζικών μέσων ενημέρωσης τον τροφοδοτεί καθημερινά με στοιχεία για να συγκρίνει δηλώσεις και εφαρμογές. Τον παραδοσιακό πολιτικό λόγο με την έξαρση των συναισθημάτων, τις υπερβολές, τις φαντασιώσεις του θεωρεί γραφικότητα, αλλά και κίνδυνο για τη βελτίωση των βιοτικών συνθηκών του.

Ο άλλος πολίτης εντάσσεται σε ένα περιβάλλον αντιθέσεων όπου η ταξική αντιπαλότητα δεν είναι οπωσδήποτε η πιο σημαντική. Τα θέματα του περιβάλλοντος, των συγκοινωνιών, των συνθηκών καθημερινής ζωής είναι πολλές φορές κυρίαρχα στη ζωή του. Γι' αυτό έχει και διαφορετικά ενδιαφέροντα και διαφορετικές ευαισθησίες από τον παραδοσιακό πολιτικοποιημένο πολίτη. Η προστασία της φύσης, η ποιότητα ζωής, αλλά και η πείνα και εξαθλίωση στον τρίτο κόσμο προκαλούν την κινητοποίησή του. Τον διακρίνει ένας νέος "ανθρωπισμός".

Ο άλλος πολίτης έχει αυξημένη ηθική ευαισθησία. Θεωρεί την ιδιοτέλεια και τον αμοραλισμό στις διαπροσωπικές σχέσεις αναγκαίο κακό. Απαιτεί όμως μια διαφορετική συμπεριφορά από τα δημόσια πρόσωπα. Θεωρεί ότι η ανάληψη δημόσιων θέσεων δημιουργεί υποχρεώσεις, ότι οι εξαγγελίες για ηθική συμπεριφορά δεσμεύουν, ότι ο πολιτικός πρέπει να κρίνεται με πιο αυστηρά μέτρα από τον κοινό πολίτη.

Ο άλλος πολίτης δεν είναι αδιάφορος. Είναι διαφορετικός. Δεν απορρίπτει την πολιτική. Απορρίπτει την παραδοσιακή πολιτική και επιζητεί μια πολιτική κοντά στα δικά του προβλήματα. Θέλει να του προσφέρουν επιλογές δυνατών λύσεων και όχι μόνο να ζητούν πίστη και υπακοή. Δεν αρνείται τα κόμματα. Αρνείται το συγκεντρωτισμό, την ένταξη σε σχήματα που αποφασίζουν ολοκληρωτικά για τη ζωή του. Δεν αποφεύγει τη "στράτευση". Είναι πρόθυμος να "στρατευθεί". Αλλά για υποθέσεις συγκεκριμένες και όχι για ένα μη πραγματοποιήσιμο παράδεισο.

Ο άλλος πολίτης ανήκει κυρίως σε μια κατηγορία προσώπων, τα οποία συναντούμε όλο και περισσότερο σε διαφορετικά στρώματα της κοινωνίας. Είναι εκείνοι που στο πλαίσιο της εργασίας τους, εξαρτημένης ή όχι, είναι υποχρεωμένοι να εντοπίζουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις, να δίνουν λύσεις, να χειρίζονται με πρωτοβουλία θέματα, να συμμετέχουν στη διαμόρφωση σχεδίων, να αναλύουν και να κρίνουν. Εκείνοι που είναι σε αναζήτηση του νέου, του διαφορετικού, του ανταγωνιστικού.

Η παραδοσιακή πολιτική δεν έχει επισημάνει την έλευση του νέου πολίτη. Όπως δεν είναι ευαίσθητη σε κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που έχουν μεταβάλει το πλαίσιο της πολιτικής δράσης. Η εμμονή στην πελατειακή αντίληψη είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα αδυναμίας προσαρμογής. Το πελατειακό σύστημα είχε ως αφετηρία μια κλειστή κοινωνία, ένα περιορισμένο αριθμό προσώπων ικανό να εργάζεται στο δημόσιο, ένα πολιτικό σύστημα συγκεντρωτικό και αυταρχικό. Όλα αυτά έχουν αλλάξει. Η πελατειακή παρέμβαση ωστόσο συνεχίζεται με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης. Αλλά και σε σχέση με πιο

σύγχρονες αποστολές της πολιτείας κυριαρχούν παραδοσιακές αντιλήψεις. Το κράτος πρόνοιας ταυτίζεται με μια διανεμητική πολιτική με στόχο την εκλογική επιτυχία. Αναπτυξιακή παρεμβαση θεωρείται η χωρίς στόχους διανομή χρημάτων για την πραγματοποίηση έργων. Τα πανεπιστήμια διασπώνται και μοιράζονται σε πόλεις και κωμοπόλεις ανάλογα με τις τοπικές πιέσεις. Τους φοιτητές δεν τους σκέπτεται κανείς.

Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, η ευρωπαϊκή ενοποίηση, οι νέες μορφές επιχειρηματικής δραστηριότητας, η διάδοση της τηλεόρασης, η ευρύτερη συμμετοχή των πολιτών δεν έχουν αλλάξει τη στάση των κατεστημένων πολιτικών δυνάμεων. Απλώς τους προσφέρουν θέματα και επιχειρήματα για να δημιουργούν μια πυκνή ομίχλη που συγκαλύπτει παλιές αντιλήψεις, την εμμονή στη διατήρηση πρακτικών που προκαλούν όλο και πιο έντονη απόρριψη.

Η συντηρητική αυτή αντίδραση έχει πολλές αιτίες. Καθοριστικό είναι το γεγονός ότι κεντρική επιδίωξη των συντηρητικών κάθε προέλευσης είναι η νομή της εξουσίας, η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η κατοχή κυβερνητικών θέσεων. Η εναλλαγή κυβερνήσεων είναι γι' αυτούς εναλλαγή προσώπων που χειρίζονται τους μοχλούς της κρατικής εξουσίας. Η πολιτική αλλαγή είναι κυρίως αλλαγή ως προς τα πρόσωπα προς τα οποία το κράτος θα προσφέρει παροχές. Το πλαίσιο της πολιτικής είναι ένα και μόνο, το παιχνίδι για την απόκτηση της εξουσίας ή τη διατήρησή της.

Το ελληνικό πολιτικό σύστημα καθορίζεται από πρότυπα της εποχής της συγκρότησης της ελληνικής κοινωνίας το 19ο αιώνα. Το κράτος ήταν τότε μοχλός ανάπτυξης, οι πολιτικές παρατάξεις μηχανισμοί διασύνδεσης των υπηκόων με την εξουσία. Στο σύστημα αυτό ο μη ελεγχόμενος από το πολιτικό-διοικητικό σύστημα χώρος δράσης των πολιτών είναι περιορισμένος και βρίσκεται υπό έλεγχο. Ο τρόπος αυτός συγκρότησης ήταν συνέπεια των ιδιόμορφων χαρακτηριστικών του τόπου μας, του Οθωμανικού τρόπου διοίκησης, μιας αγροτικής οικονομίας και κοινωνίας που συνυπήρχε παράλληλα με μια αναπτυγμένη αστική τάξη εκτός της χώρας που προώθησε τη διαδικασία συσσώρευσης, παρεμβαίνοντας στο εσωτερικό της χώρας.

Η πολιτεία που επιδιώκουμε δεν μπορεί να διατηρεί τη σχέση αυτή εξάρτησης της κοινωνίας από το πολιτικό σύστημα. Το κράτος είναι στρατηγείο, καθορίζει κατευθύνσεις, ρυθμίζει τους κανόνες του παιχνιδιού. Αλλά πέραν του κράτους, του πολιτικού-διοικητικού συστήματος, πρέπει να υπάρχει ένας διευρυνόμενος χώρος ελευθερίας. Είναι προϋπόθεση για την απελευθέρωση δημιουργικών πρωτοβουλιών, συλλογικών και ατομικών, για τη δημιουργία αντεξουσιών και μηχανισμών ελέγχου, για να αποκτήσουν οι πολίτες κοινωνική ευθύνη και αυτονομία στην επίλυση των προβλημάτων τους. Ο άλλος πολίτης απαιτεί μια άλλη πολιτεία. Πολιτεία οργανωτή ελευθερίας και όχι καταπίεσης.

Η νομή εξουσίας θα είναι η κυρίαρχη επιδίωξη του πολιτικού συστήματος όσο δεν προωθούνται μεταβολές στον τρόπο λειτουργίας της πολιτείας, οι οποίες ισχυροποιούν την κοινωνία, αποδυναμώνουν τον κεντρικό αυταρχικό

μηχανισμό, μεταφέρουν εξουσίες σε αυτόνομους θεσμούς, δίνουν περισσότερες δυνατότητες συμμετοχής στους πολίτες.

Τη στασιμότητα της πολιτικής και την αποτελμάτωση των διεργασιών για κοινωνική αλλαγή ενισχύουν και συντηρούν οι οικονομικές δυνάμεις που έχουν ρυθμίσει με τους κατέχοντες την πολιτική δύναμη το πλαίσιο των αμοιβαίων επιρροών και δραστηριοτήτων και την κατανομή των οφελημάτων. Για τη διατήρηση αυτού του επωφελούς συμβιβασμού στρατεύονται τα μαζικά μέσα ενημέρωσης κρατικά και μη.

Αυτή είναι η αιτία που η επικοινωνιακή επανάσταση των τελευταίων ετών πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα χωρίς να υπάρξει συνέχεια στους προβληματισμούς της κοινωνίας για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί. Τα ΜΜΕ και ιδίως η τηλεόραση έχουν επιβάλει μια άλλη εικόνα του κόσμου και των ανθρώπινων σχέσεων. Προωθούν μια παιδεία "καταναλωτισμού", αναδεικνύουν τη βία και τη δράση ως αρχές της μόνης ζωής που αξίζει κανείς να ζήσει, αποσιωπούν ή φωτίζουν την πραγματικότητα ανάλογα με τους δείκτες θεαματικότητας. Επίκεντρο της πληροφόρησης είναι το έκτακτο γεγονός, η καταστροφή, το σκάνδαλο. Η ζωή δραματοποιείται ως αλληλουχία κρίσεων. Η πολιτική σχηματίζεται ως θέαμα και οι πολιτικοί ωθούνται να προσφέρουν συνεχώς περισσότερη αβεβαιότητα και αγωνία. Αλλού κανόνες δεοντολογίας, αυτόνομα από το κράτος, συμβούλια, εκπροσωπήσεις κοινωνικών φορέων που σε συνεργασία με τους υπεύθυνους της τηλεόρασης προσπαθούν να βρουν τρόπους να αξιοποιήσουν κατά τρόπο κοινωνικά επωφελή τις τεράστιες δυνατότητες πληροφόρησης και επηρεασμού που δημιουργήθηκαν. Σε μας αντίθετα, η πολιτεία μετά από μια πρώτη φάση ολοκληρωτικού ελέγχου αποσύρθηκε. Μόνος φραγμός στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης είναι η ευαισθησία παραγωγών και ιδιοκτητών. Αλλά σε μια αγορά χωρίς κανόνες η αναζήτηση του κέρδους συμπιέζει, αν όχι εξαφανίζει, την ευαισθησία αυτή.

Η πολιτική αποτελμάτωση έχει οδηγήσει σε διαφορετικές στάσεις στην κοινωνία. Πολλοί αντιδρούν γελοιοποιώντας την πολιτική και τους πολιτικούς, θεωρούν και παρουσιάζουν τους πολιτικούς ως πρόσωπα ανέντιμα, κενά και ιδιοτελή. Η μηδενιστική αυτή προσέγγιση πολλές φορές εξυπηρετεί συνειδητά τη διατήρηση της σημερινής κατάστασης. Το συμπέρασμα που καταλήγει είναι: αφού το όλο σύστημα είναι φαύλο και αδιέξοδο δεν έχουμε άλλη λύση παρά να το υπομένουμε γελώντας.

Συνηθισμένη είναι επίσης η αναζήτηση ενός "ισχυρού άνδρα", ενός επιτέλους "αρχηγού". Μάταια. Οι πραγματικοί σωτήρες που εμφανίζονται ως από μηχανής θεοί δεν υπάρχουν. Είναι προϊόντα φαντασίας. Αποτελούν ελπίδα ατόμων χωρίς θέληση να αναλάβουν τα ίδια την τύχη τους.

Υπάρχουν και εκείνοι, οι οποίοι εμμένουν στα υφιστάμενα, αλλά "κριτικά". Το επιχείρημά τους είναι ότι οποιεσδήποτε εκσυγχρονιστικές αλλαγές οδηγούν μόνο στη βελτίωση του καπιταλισμού και άρα δεν ωφελούν. Ο

"υπερσοσιαλισμός" αποτελεί ένα αλληλοσυντηρούμενο δίπολο με το συντηρητισμό.

Η πολιτική αποτελμάτωση ενέχει σοβαρούς κινδύνους. Η κοινωνία χρειάζεται κοινούς στόχους, κοινές επιδιώξεις. Όταν η πολιτική τάξη αδυνατεί να τις προσφέρει, η νέα συλλογική ταυτότητα θα αναζητηθεί σε κατευθύνσεις άρνησης του υφισταμένου. Η φθορά της πολιτικής μπορεί πολύ εύκολα να μεταβληθεί σε φθορά της δημοκρατίας, η φτώχεια ιδεών σε άρνηση της κομματικής πολυφωνίας και οι αδυναμίες των πολιτικών σε δικαιολογητικό λόγο μιας άλλης μορφής πολιτεύματος. Ο εθνικιστικός λαϊκισμός και ο μεγαλοϊδεατισμός των τελευταίων καιρών αποτελούν επίσης φαινόμενα άρνησης. Η επιστροφή στις ρίζες επιλεκτικά προσδιορισμένες και η αναζήτηση μιας "ανατολικής" ταυτότητας σε αντίθεση με τη "δυτική" ταυτότητα, που δίδεν επιβάλλεται από την πολιτική, οδηγούν σε νέα ιδεολογικά πειράματα του τύπου "Ελλάς, Ελλήνων Χριστιανών".

Χρειάζεται υπέρβαση της παραδοσιακής πολιτικής. Είναι αναγκαίες οι συγκρούσεις. Συγκρούσεις με κατεστημένες πρακτικές, με την αδιαφορία των εκπαιδευμένων στην υποταγή, με τα συμφέροντα που δεσπόζουν χάρη στα ελαστικά ηθικά κριτήρια, τη μετριότητα και τη διαφθορά. Χρειάζεται πολιτική ανατροπής απέναντι στη διολίσθηση προς την παρακμή. Πολιτική ανατροπής δεν σημαίνει χαρακώματα και οδομαχίες. Οι μάχες δίνονται σήμερα με όπλα τις ιδέες, την επικοινωνία, το πρόγραμμα και τη συνέπεια. Χρειάζεται να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις ισχυροποίησης της κοινωνίας, αυτονομίας του πολίτη και κοινωνικής ευθύνης του ατόμου. Να δεσμοποιήσουμε την πολιτεία οργανωτή ελευθερίας και να επαναπροσδιορίσουμε τις διαδικασίες της δημοκρατίας.

Προϋπόθεση είναι μια διαφορετική κυβέρνηση, με διαφορετικούς στόχους από τη σημερινή. Η άλλη κυβέρνηση δεν είναι αμέσως δυνατή. Μπορούμε όμως από σήμερα να δημιουργήσουμε τους όρους για την υπέρβαση. Σε ορισμένα κρίσιμα θέματα να επιβάλλουμε την ανάγκη μιας διαφορετικής πορείας, προτείνοντας λύσεις και δημιουργώντας το ρεύμα στην κοινή γνώμη για την άμεση εφαρμογή τους. Αν δεν επιτύχουμε να αποσαφηνίσουμε τώρα τι πρέπει να γίνει την επόμενη μέρα της κυβερνητικής αλλαγής, η παραδοσιακή πολιτική θα συνεχίσει να αναπαράγεται και να ματαιώνει οποιαδήποτε προσπάθεια εκσυγχρονισμού.

Παρεμβάσεις για να δημιουργηθεί μια δυναμική ανατροπής είναι αναγκαίες σε όλους τους τομείς δημόσιας ζωής. Θα αναφέρω μερικά ενδεικτικά παραδείγματα.

Α) Η σχέση κομμάτων, κυβέρνησης και δημόσιας διοίκησης.

Οι δυνατότητες πελατειακής πολιτικής πρέπει να μηδενιστούν. Η πελατειακή σχέση αναπαράγεται α) με τους διορισμούς στο δημόσιο, β) με την παρέμβαση στις αποφάσεις που αφορούν την προσωπική κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, γ) με την επιλογή των προέδρων και διοικητικών συμβουλίων δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και δ) με την έλλειψη αντικειμενικών

κριτηρίων κατά τη λήψη διοικητικών αποφάσεων. Σε όλα αυτά τα σημεία χρειάζεται να δράσουμε.

Στόχοι μας είναι: α) Η πρόσληψη στο δημόσιο, τις δημόσιες επιχειρήσεις ή οργανισμούς και στις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα να γίνεται μόνο με διαγωνισμούς, οι οποίοι να διεξάγονται κατά το πρότυπο των εξετάσεων για την εισαγωγή των φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση. β) Η ίδρυση "Εθνικής Επιτροπής για τη δημόσια διοίκηση" που θα αποτελεί αυτόνομο όργανο και θα έχει αποστολή την προστασία του πολίτη, τον έλεγχο των κομματικών παρεμβάσεων και της διαφθοράς. Αρμοδιότητά της οι διαγωνισμοί, η παρακολούθηση της τήρησης των νόμων σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παράνομων πράξεων σε βάρος των πολιτών. γ) Η ουσιαστικότερη συμμετοχή της Ειδικής Επιτροπής της Βουλής στην επιλογή διοίκησης των ΔΕΚΟ. Η επιλογή των διοικήσεων των οργανισμών περιφερειακής εμβέλειας από σώμα το οποίο αποτελούν κατά πλειοψηφία εκπρόσωποι των φορέων της περιοχής. δ) Η εφαρμογή αντικειμενικών συστημάτων αξιολόγησης και κρίσης σε θέματα μεταθέσεων και εξέλιξης του προσωπικού. ε) Ο περιορισμός της δυνατότητας του Υπουργού να καθορίζει τη σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων.

Την αυθαιρεσία όπως και τη διαφθορά συντηρούν η πολυδαίδαλη νομοθεσία, οι δυνατότητες που παρέχονται στους υπαλλήλους να εφαρμόζουν τον νόμο κατά την κρίση τους, να αποφασίζουν ελεύθερα για ποινές ή οικονομικές επιπτώσεις. Χρειάζεται ο ριζικός περιορισμός της ελευθερίας των υπαλλήλων να παίρνουν σημαντικές για τον πολίτη οικονομικές αποφάσεις, αντικειμενοποίηση των κριτηρίων των αποφάσεων (όπως έγινε στην περίπτωση της εκτίμησης της αξίας των ακινήτων), αναμόρφωση και απλούστευση της νομοθεσίας και μηχανογράφηση των δημοσίων υπηρεσιών σε όλη την επικράτεια.

Β) Η σχέση κομμάτων και οικονομικής εξουσίας.

Οι δυνατότητες επηρεασμού των κυβερνητικών και διοικητικών αποφάσεων πρέπει να περιοριστούν. Οι σχέσεις πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων πρέπει να οριοθετηθούν, ώστε να είναι κατά το δυνατό διαφανείς και ελεγχόμενες.

Στόχοι μας είναι: Η καταγραφή των στοιχείων οποιουδήποτε δωρίζει σε ένα κόμμα ποσό που υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο όριο. Ο καθορισμός ενός ανώτατου ορίου προεκλογικών δαπανών για κάθε υποψήφιο που θα εξαρτάται από την έκταση και το είδος της εκλογικής περιφέρειας. Η τήρηση βιβλίων και στοιχείων από τα κόμματα, που θα ελέγχονται όχι μόνο ως προς την τήρηση της νομιμότητας, αλλά και ως προς την ακρίβεια και αλήθειά τους. Η πραγματοποίηση του ελέγχου από ανεξάρτητη διοικητική αρχή ή Ελεγκτικό Σώμα και η δημοσιοποίηση των στοιχείων και αποτελεσμάτων του ελέγχου.

Γ) Το πλαίσιο της αναπτυξιακής πολιτικής.

Υπάρχει συναίνεση ότι χρειάζεται μακροοικονομική σταθερότητα, δημοσιονομική εξισορρόπηση, παραγωγική ανταγωνιστικότητα και συνεχής βελτίωση των βιοτικών συνθηκών σε συνθήκες ανοικτής οικονομίας. Αλλά υπάρχει πλήρης ασάφεια για την αναπτυξιακή στρατηγική.

Στόχοι μας είναι: Όλες οι ρυθμίσεις που προβλέπουν την ενίσχυση μεμονωμένων επιχειρήσεων να περιοριστούν δραστικά ή να καταργηθούν. Η προσοχή στρέφεται τόσο στην ενίσχυση κλάδων και τεχνολογικών δραστηριοτήτων οι οποίοι έχουν καλές προοπτικές ανάπτυξης, όσο και στην συνεργασία των επιχειρήσεων. Στηρίζεται η συνεργασία των επιχειρήσεων η οποία προωθεί την ευέλικτη εξειδίκευση, δηλαδή τη δημιουργία δικτύων για την κατανομή και εξειδίκευση των δραστηριοτήτων σχεδιασμού, παραγωγής και διάθεσης ενός προϊόντος μεταξύ περισσότερων επιχειρηματικών μονάδων. Στηρίζεται η συνεργασία κατά τη σύλληψη, το σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων έρευνας, οργάνωσης και διάθεσης των προϊόντων, διερεύνησης των αγορών, εκπαίδευσης κλπ. Προωθούνται η έρευνα κυρίως η εφαρμοσμένη, οι καινοτομίες, οι τεχνολογικές επινοήσεις και οι νέες εφαρμογές για την ανάπτυξη νέων προϊόντων ή/και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Δημιουργείται ένα εθνικό δίκτυο επικοινωνίας και διάχυσης ερευνητικών και τεχνολογικών νεωτερισμών (μεταξύ πανεπιστημίων - ερευνητικών κέντρων - επιχειρήσεων - Διοίκησης - Επιμελητηρίων). Δημιουργούνται οργανισμοί παροχής τεχνολογικών και τεχνοοικονομικών υπηρεσιών και πληροφοριών για αγορές. Προωθείται η ανάπτυξη εθνικών προτύπων και ο έλεγχος της ποιότητας των προϊόντων.

Δ) Η αποκέντρωση.

Η αποκέντρωση σκοπό έχει να ισχυροποιήσει την κοινωνία.

Στόχοι μας είναι: Ο ανακαθορισμός των ορίων των περιφερειών και νόμων της χώρας. Η εφαρμογή του δεύτερου βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την εκλογή των Νομαρχιακών Συμβουλίων και την έμμεση εκλογή των Νομαρχών. Η δημιουργία Αναπτυξιακών Συνδέσμων ή ευρύτερων Δήμων, οι οποίοι αναλαμβάνουν σε επίπεδο επαρχίας ή μητροπολιτικής περιφέρειας τις προγραμματικές και ανανπτυξιακές λειτουργίες των Δήμων και Κοινοτήτων, ώστε να ξεπεραστεί το πρόβλημα του κατακερματισμού των ΟΤΑ. Η συγκρότηση των περιφερειών σε τρόπο ώστε να επιτελούν κυβερνητικές αρμοδιότητες με συμμετοχή των εκπροσώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η δημιουργία Οργανισμών Ελέγχου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι θα φροντίζουν για τη διαφάνεια της οικονομικής διαχείρισης και την προστασία των πολιτών.

Ε) Η παιδεία.

Όλοι συμφωνούν ότι το επίπεδο μόρφωσης είναι καθοριστικό για το μέλλον του τόπου. Αλλά τα σημεία στα οποία πρέπει να γίνει παρέμβαση για να απελευθερωθούν οι δημιουργικές δυνάμεις και να σπάσουν τα δεσμά που διαιωνίζουν τη συνολική μας αδυναμία δεν έχουν αποσαφηνιστεί. Βασικοί άξονες είναι:

Σχεδιασμός της εκπαιδευτικής πολιτικής. Η κατεύθυνση αυτή επιβάλλει την ενεργοποίηση του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας, την αναβάθμιση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και τη δημιουργία Ιδρύματος Μελετών και Ερευνών Παιδείας.

Πρωώθηση της αποκέντρωσης και της συμμετοχής όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η κατεύθυνση αυτή επιβάλλει τον δραστικό περιορισμό των παρεμβάσεων του Υπουργείου Παιδείας στη διοίκηση της εκπαίδευσης, τη μεταφορά αρμοδιοτήτων σε αποκεντρωμένους φορείς και τη δημιουργία σχολείων που δεν θα εξαρτώνται από την "προστασία" της κεντρικής εξουσίας.

Βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Η κατεύθυνση αυτή επιβάλλει τη διαρκή ουσιαστική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τη διασφάλιση του ενιαίου χαρακτήρα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και του περιεχομένου των διδακτικών βιβλίων.

Υιοθέτηση διδακτικών προσεγγίσεων με ιδιαίτερη έμφαση σε μεθόδους που προωθούν τη συνεργασία των μαθητών, την εργασία σε ομάδες, τη λύση προβλήματος, την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

Ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ώστε να δημιουργηθούν νέοι διεξοδοί στους νέους και να ξεπεράσουμε τον "ακαδημαϊκό μονόδρομο". Μέσα για το στόχο αυτό είναι η δημιουργία ολοκληρωμένων κύκλων λυκειακών και μεταλυκειακών σπουδών με επίκεντρο το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο και τα Σχολικά Εργαστηριακά Κέντρα, η διασύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης με την ενδοεπιχειρησιακή εξάσκηση.

Εισαγωγή συστημάτων αξιολόγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας όλων των βαθμίδων ώστε να αποκτήσουμε γνώση της απόδοσης των διαφόρων εκπαιδευτικών μονάδων.

ΣΤ) Η προστασία του περιβάλλοντος. Οι χρήσεις γης.

Η πρόσφατη συζήτηση για τις καταπατήσεις δασικών εκτάσεων στην Αττική επιβεβαίωσε ότι απαραίτητη για την προστασία του περιβάλλοντος είναι μια σαφής πολιτική για τις χρήσεις γης, ιδίως ο έλεγχος στις "μεταβατικές ζώνες", δηλαδή εκεί που αναπτύσσονται πιέσεις αλλαγής χρήσης από χρήσεις χαμηλής προόδου (π.χ. γεωργικές, δασικές) σε χρήσεις υψηλής προσόδου (π.χ. Βιομηχανικές, οικιστικές).

Στόχοι μας είναι: α) Έλεγχος της κερδοσκοπίας στις μεταβατικές ζώνες και κοινωνικοποίηση της υπεραξίας που δημιουργείται από δημόσιες δραστηριότητες. β) Αυστηρός καθορισμός των μεταβατικών ζωνών. γ) Προώθηση του Εθνικού Κτηματολογίου. δ) Χωροθέτηση δραστηριοτήτων που μεταθέτουν το κόστος λειτουργίας τους στο κοινωνικό σύνολο, όπως βιομηχανίες, με ταυτόχρονη σωστή πολεοδομική οργάνωση των χώρων αυτών. ε) Συντονισμός οικονομικού και χωροταξικού-πολεοδομικού σχεδιασμού με καδιέρωση "ρυθμιστικών αναπτυξιακών σχεδίων". στ) Καθορισμός ζωνών προστασίας και

ανάκτησης γεωργικής γης. ζ) Καθορισμός ζωνών προστατευόμενων χρήσεων, δάση, δασικές εκτάσεις κλπ. η) Σταδιακή εκτίμηση της αξίας των ακινήτων στις μεταβατικές ζώνες και κατάστρωση χαρτών αξίας γης. θ) Επισήμανση, κατοχύρωση και σχεδιασμός καταλλήλων για παραθεριστική κατοικία ζωνών.

Από τα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα προκύπτουν ορισμένες γενικές κατευθύνσεις που μπορούν να επιφέρουν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα μια αλλαγή του πολιτικού κλίματος, να οδηγήσουν από την απαισιοδοξία στην ελπίδα. Πρέπει να συνοδεύονται όμως και από νέες προσεγγίσεις σε θέματα όπως η οικολογία, η ανεργία, η φτώχεια, οι κοινωνικές διακρίσεις, ώστε να εφαρμόσουμε έμπρακτα την κοινωνική αλληλεγγύη ως αρχή λειτουργίας της κοινωνίας μας.

Τα όσα προτείνονται θα φανούν ίσως σε πολλούς λίγα και πεζά. Αλλά η κοινωνική αλλαγή δεν πραγματοποιείται με θεαματικές εξαγγελίες. Πραγματοποιείται με συνεχή μικρά, ανεπαίσθητα σχεδόν κύματα, που όμως όλα μαζί οδηγούν σε ένα σαρωτικό παλιρροιακό κύμα.

Ταυτόχρονα με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις χρειάζεται συστηματική προσπάθεια για την καταδίκη και εξαφάνιση των νοοτροπιών και πρακτικών της συντηρητικής πολιτικής. Η ανατροφή δεν πραγματοποιείται με νόμους. Χρειάζεται στράτευση, κινητοποίηση, πάθος. Μπορούμε να αλλάξουμε την πορεία. Ο τόπος μας διαθέτει τις δυνάμεις. **Ας το προσπαθήσουμε.**

Ανατρεπτική πολιτική τώρα

Το πολιτικό σύστημα της χώρας παρουσιάζει έντονα σημεία φθοράς. Όλο και περισσότεροι πολίτες αδιαφορούν για την πολιτική και αποστρέφονται τους πολιτικούς. Στις σφυγμομετρήσεις το μέτριο εκείνων που δηλώνουν αναποφάσιστοι, αρνούνται να ανακοινώσουν την προτίμησή τους, ή προτιμούν να ψηφίσουν λευκό, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των ψηφοφόρων. Όσοι δέχονται τις ιδεολογικές θέσεις των παραδοσιακών κομμάτων αποτελούν στις έρευνες για τις κοινωνικές τάσεις μειοψηφία. Εκείνοι που τις αμφισβητούν, αμφιβάλλουν, ζητούν υπέρβαση των καθιερωμένων απόψεων και αναπτύσσουν δικούς τους κώδικες συμπεριφοράς είναι η πλειοψηφία. Στη γνώμη "η πολιτική ζωή του τόπου δεν περνάει κρίση" απάντησαν καταφατικά μόνο το 0,4% των όσων ρωτήθηκαν. Την πρώτη κυκλοφορία στη νεολαία έχουν έντυπα με επίκεντρο τρόπους ζωής, όπου η πολιτική δεν έχει θέση και οι πολιτικοί είναι αντικείμενο αδιάφορης ειρωνείας. Για τους νέους η πολιτική ανήκει σε ένα κόσμο παλιό και ξεπερασμένο. Την προσοχή τους συγκεντρώνουν τα ατομικά-ιδιωτικά τους προβλήματα.

Στους πολίτες αναπτύσσεται επιθετικότητα και περιφρόνηση προς τους πολιτικούς, το πολιτικό σύστημα και την πολιτεία. Η αίσθηση του πολίτη είναι ότι ζει ως υποτελής αυθαίρετων και ανεξέλεγκτων δυνάμεων. Παρά τα ωραία λόγια που τον θέλουν επίκεντρο όλων των φροντίδων ο χώρος που τον περιβάλλει τον ταπεινώνει και τον εξευτελίζει. Οι συγκοινωνίες έχουν υποβαθμιστεί, έρμαιο λεωφορειούχων, συνδικαλιστών, ταξιτζήδων και μιας κυβερνητικής πολιτικής που επιζητά να λύσει εργασιακά προβλήματα στην πλάτη του κοινού. Δημόσιοι οργανισμοί στέλνουν φουσκωμένους λογαριασμούς για τις πλημμελείς υπηρεσίες που προσφέρουν και αδιαφορούν για τις διαμαρτυρίες των καταναλωτών. Δημόσιες υπηρεσίες ερπλέκουν τους πολίτες σε δαιδαλώδεις γραφειοκρατικές διαδικασίες, χωρίς να υπολογίζουν το χρόνο τους και το κόστος για το κοινωνικό σύνολο. Οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόζονται προεκλογικά και μετεκλογικά αντιράχονται η μια την άλλη επιδεινώνοντας τη γενική οικονομική κατάσταση. Η χώρα μάς καλεί να συμμετάσχουμε σε εθνικές σταυροφορίες χωρίς προετοιμασία, χωρίς συμμαχίες και με άφευκτο αποτέλεσμα οδυνηρές οπισθοχωρήσεις.

Η εντύπωση του πολίτη είναι ότι το πάνω χέρι έχουν εκείνοι με τις λιγότερες αναστολές, την πιο ελαστική ηθική που χωρίς δισταγμό παρουσιάζουν το ωφέλιμο γι' αυτούς ως επιβεβλημένο για τη χώρα ή το κόμμα τους. Η εντύπωση του πολίτη είναι ότι τα φαινόμενα της διαφθοράς όλο και πληθαίνουν. Φακελάκια, γρηγορόσημα, μίζες είναι αναπόφευκτες πρακτικές, σχεδόν μόνιμες. Η κυβέρνηση της Ν.Δ. επιβεβαίωσε πανηγυρικά στον πολίτη ότι η άσκηση της εξουσίας είναι συνδεδεμένη με αδιαφάνεια και διαφθορά.

Κύριοι υπεύθυνοι θεωρούνται οι πολιτικοί. Ο πολιτικός λόγος είναι για τον πολίτη αδιάφορος και ξεπερασμένος. Οι πρωταγωνιστές της πολιτικής χρησιμοποιούν ξύλινη γλώσσα και φαίνονται καθορισμένοι από προσωπικές αντιπαραθέσεις, ελάχιστα κατανοητές. Τα πολιτικά κόμματα, αν και έχουν ζωή μόλις είκοσι χρόνων, δείχνουν γερασμένα, κινούμενα από επιδιώξεις χωρίς σχέση με τα καθημερινά προβλήματα του πολίτη, ελάχιστα

δημοκρατικά παρά την υπερκατανάλωση δημοκρατικής ρητορείας. Πέρα πολλοί θεωρούν ότι "όλοι οι πολιτικοί είναι το ίδιο". Δεν πιστεύουν ότι πρόκειται να προέλθουν από τα κόμματα λύσεις. Σε πρόσφατη σφυγμομέτρηση στο ερώτημα "στη σημερινή κατάσταση τι νομίζετε ότι πρέπει να γίνει για να δοθεί διέξοδος" η πλειοψηφία όσων ρωτήθηκαν απάντησε "ν' αναπτυχθεί το μαζικό κίνημα για ν' αλλάξει η πολιτική που εφαρμόζεται".

Στο προοδευτικό χώρο η εξέλιξη αυτή θεωρείται ως συντηρητική στροφή. Πιστεύουν ότι οι συντηρητικές δυνάμεις πέτυχαν να απολιτικοποιήσουν την κοινωνία. Η απάντηση : μια εντονότερη προσπάθεια για να επανέλθουν οι πολίτες στην πολιτική. Η αντίδραση των "προοδευτικών" απορρέει από τρόπους σκέψης που κυριαρχούσαν πριν δεκαετίες. Η πολιτικοποίηση ήταν τότε συνώνυμη με ενδιαφέρον για τα κοινωνικά προβλήματα. Η αποχή από την πολιτική σήμαινε αποδοχή της υπάρχουσας κατάστασης. Η αντιμετώπιση αυτή δεν αρμόζει στη σημερινή εποχή. Ο πολίτης έχει διαφορετική άποψη για τη συμμετοχή του. Έχει διαμορφωθεί ένας νέος, ένας άλλος πολίτης.

Ο άλλος πολίτης έχασε την εμπιστοσύνη του σε συλλογικά οράματα, σε κοσμοθεωρίες, οι οποίες δίνουν λύσεις σε όλα τα κοινωνικά προβλήματα. Αρνείται την αφηρημένη ουτοπία και επιζητά τη "συγκεκριμένη ουτοπία", την υπέρβαση των δυσκολιών του σήμερα που τον βασανίζουν καθημερινά. Τη σκέψη του διαμορφώνει με επιχειρήματα που προέρχονται από διαφορετικές ιδεολογικές κατευθύνσεις, αξιοποιεί εμπειρίες, συνθέτει και δεν ακολουθεί.

Ο άλλος πολίτης αμφισβητεί ότι κάποιοι άλλοι μπορούν να καθορίσουν το περιεχόμενο της ζωής του. Η ατομικότητα, η ιδιαιτερότητα, η ανάπτυξη των προσωπικών του δυνατοτήτων είναι γι' αυτόν καθοριστικά στοιχεία. Θέλει μια κοινωνία ελεύθερων ανθρώπων που δεν υφίστανται συλλογικό καταναγκασμό. Το κράτος οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της ατομικής εξέλιξης. Δεν πρέπει να υποκαθιστά τις επιλογές του ατόμου με τις δικές του επιλογές. Η ζωή δεν είναι θυσία για ένα απώτερο σκοπό, στόχος της η εξασφάλιση της προσωπικής επιβεβαίωσης και ευχαρίστησης.

Ο άλλος πολίτης απαιτεί οι πολιτικές αποφάσεις να υπακούουν σε μια κατανοητή και ελέγξιμη λογική. Ιδεολογικές αναφορές ταυτίζονται με μεταφυσικά επιχειρήματα που δεν είναι αποδεκτά. Γι' αυτό επιζητά την επικοινωνία και το διάλογο.

Ο άλλος πολίτης εκτιμά τη γνώση. Τις γενικότητες θεωρεί δημαγωγίες. Δεν θεωρεί την κοινή μόρφωση και ευφυΐα αρκετή για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα. Από τους πολιτικούς απαιτεί να χειρίζονται τόσο τις "πολιτικές", όσο και τις "τεχνικές" πλευρές των θεμάτων. Επειδή ο ίδιος διαθέτει την ικανότητα να διαπιστώνει ποιος ξέρει και ποιος προσποιείται ότι ξέρει, αποστρέφεται όσους έχουν έτοιμες απαντήσεις σε όλα. Η καθημερινή πληροφόρηση από τα μαζικά μέσα πληροφόρησης του επιτρέπει να απομυθοποιεί τα πρόσωπα, να κρίνει και να συγκρίνει.

Ο άλλος πολίτης επιζητεί σοβαρότητα και συνέπεια. Ο καταγιγισμός υποσχέσεων και εξαγγελιών τον έχει κάνει δύσπιστο απέναντι σε προθέσεις. Θέλει να δει τις πράξεις και τα αποτελέσματά τους. Η συλλογική μνήμη των μαζικών μέσων ενημέρωσης τον τροφοδοτεί καθημερινά με στοιχεία για να συγκρίνει δηλώσεις και εφαρμογές. Τον παραδοσιακό

πολιτικό λόγο με την έξαρση των συναισθημάτων, τις υπερβολές, τις φαντασιώσεις του θεωρεί γραφικότητα, αλλά και κίνδυνο για τη βελτίωση των βιοτικών συνθηκών του.

Ο άλλος πολίτης εντάσσεται σε ένα περιβάλλον αντιθέσεων όπου η ταξική αντιπαλότητα δεν είναι οπωσδήποτε η πιο σημαντική. Τα θέματα του περιβάλλοντος, των συγκοινωνιών, των συνθηκών καθημερινής ζωής είναι πολλές φορές κυρίαρχα στη ζωή του. Γι' αυτό έχει και διαφορετικά ενδιαφέροντα και διαφορετικές ευαισθησίες από τον παραδοσιακό πολιτικοποιημένο πολίτη. Η προστασία της ψύσης, η ποιότητα ζωής, αλλά και η πείνα και εξαθλίωση στον τρίτο κόσμο προκαλούν την κινητοποίησή του. Τον διακρίνει ένας νέος "ανθρωπισμός".

Ο άλλος πολίτης έχει αυξημένη ηθική ευαισθησία. Θεωρεί την ιδιοτέλεια και τον αμοραλισμό στις διαπροσωπικές σχέσεις αναγκαίο κακό. Απαιτεί όμως μια διαφορετική συμπεριφορά από τα δημόσια πρόσωπα. Θεωρεί ότι η ανάληψη δημόσιων θέσεων δημιουργεί υποχρεώσεις, ότι οι εξαγγελίες για ηθική συμπεριφορά δεσμεύουν, ότι ο πολιτικός πρέπει να κρίνεται με πιο αυστηρά μέτρα από τον κοινό πολίτη.

Ο άλλος πολίτης δεν είναι αδιάφορος. Είναι διαφορετικός. Δεν απορρίπτει την πολιτική. Απορρίπτει την παραδοσιακή πολιτική και επιζητεί μια πολιτική κοντά στα δικά του προβλήματα. Θέλει να του προσφέρουν επιλογές δυνατών λύσεων και όχι μόνο να ζητούν πίστη και υπακοή. Δεν αρνείται τα κόμματα. Αρνείται το συγκεντρωτισμό, την ένταξη σε σχήματα που αποφασίζουν ολοκληρωτικά για τη ζωή του. Δεν αποφεύγει τη "στράτευση". Είναι πρόθυμος να "στρατευθεί". Αλλά για υποθέσεις συγκεκριμένες και όχι για ένα μη πραγματοποιήσιμο παράδεισο.

Ο άλλος πολίτης ανήκει κυρίως σε μια κατηγορία προσώπων, τα οποία συναντούμε όλο και περισσότερο σε διαφορετικά στρώματα της κοινωνίας. Είναι εκείνοι που στο πλαίσιο της εργασίας τους, εξαρτημένης ή όχι, είναι υποχρεωμένοι να εντοπίζουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις, να δίνουν λύσεις, να χειρίζονται με πρωτοβουλία θέματα, να συμμετέχουν στη διαμόρφωση σχεδίων, να αναλύουν και να κρίνουν. Εκείνοι που είναι σε αναζήτηση του νέου, του διαφορετικού, του ανταγωνιστικού.

Η παραδοσιακή πολιτική δεν έχει επισημάνει την έλευση του νέου πολίτη. Όπως δεν είναι ευαίσθητη σε κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που έχουν μεταβάλει το πλαίσιο της πολιτικής δράσης. Η ερμηνή στην πελατειακή αντίληψη είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα αδυναμίας προσαρμογής. Το πελατειακό σύστημα είχε ως αφετηρία μια κλειστή κοινωνία, ένα περιορισμένο αριθμό προσώπων ικανό να εργάζεται στο δημόσιο, ένα πολιτικό σύστημα συγκεντρωτικό και αυταρχικό. Όλα αυτά έχουν αλλάξει. Η πελατειακή παρέμβαση ωστόσο συνεχίζεται με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης. Αλλά και σε σχέση με πιο σύγχρονες αποστολές της πολιτείας κυριαρχούν παραδοσιακές αντιλήψεις. Το κράτος πρόνοιας ταυτίζεται με μια διανεμητική πολιτική με στόχο την εκλογική επιτυχία. Αναπτυξιακή παρέμβαση θεωρείται η χωρίς στόχους διανομή χρημάτων για την πραγματοποίηση έργων. Τα πανεπιστήμια διασπώνται και μοιράζονται σε πόλεις και κωποπόλεις ανάλογα με τις τοπικές πιέσεις. Τους φοιτητές δεν τους σκέπτεται κανείς.

Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, η ευρωπαϊκή ενοποίηση, η ένταξη της Ελλάδας στο διεθνές περιβάλλον, οι νέες μορφές επιχειρηματικής δραστηριότητας, η διάδοση της τηλεόρασης, η ευρύτερη συμμετοχή των πολιτών δεν έχουν αλλάξει τη στάση των κατεστημένων πολιτικών δυνάμεων. Απλώς τους προσφέρουν θέματα και επιχειρήματα για να δημιουργούν μια πυκνή ομίχλη που συγκαλύπτει παλιές αντιλήψεις, παραδοσιακές συμπεριφορές, την εμμονή στη διατήρηση πρακτικών που προκαλούν όλο και πιο έντονη απόρριψη.

Η συντηρητική αυτή αντίδραση έχει πολλές αιτίες. Καθοριστικό είναι το γεγονός ότι κεντρική επιδίωξη των συντηρητικών κάθε προέλευσης είναι η νομή της εξουσίας, η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η κατοχή κυβερνητικών θέσεων. Η εναλλαγή κυβερνήσεων είναι γι' αυτούς εναλλαγή προσώπων που χειρίζονται τους μοχλούς της κρατικής εξουσίας. Η πολιτική αλλαγή είναι κυρίως αλλαγή ως προς τα πρόσωπα προς τα οποία το κράτος θα προσφέρει παροχές. Το πλαίσιο της πολιτικής είναι ένα και μόνο, το παιχνίδι για την απόκτηση της εξουσίας ή τη διατήρησή της.

Το ελληνικό πολιτικό σύστημα καθορίζεται από πρότυπα της εποχής της συγκρότησης της ελληνικής κοινωνίας το 19ο αιώνα. Το κράτος ήταν τότε μοχλός ανάπτυξης, οι πολιτικές παρατάξεις μηχανισμοί διασύνδεσης των υπηκόων με την εξουσία, οι μεσολαβητές της νομής της εξουσίας. Στο σύστημα αυτό ο μη ελαγχόμενος από το πολιτικό-διοικητικό σύστημα χώρος δράσης των πολιτών είναι περιορισμένος, βρίσκεται υπό έλεγχο και δεν έχει δυνατότητες δημιουργίας αντεξουσιών. Ο τρόπος αυτός συγκρότησής του συνέπεια των ιδιομορφών χαρακτηριστικών του τόπου μας, μιας αγροτικής οικονομίας και κοινωνίας που συνυπήρχε παράλληλα με μια αναπτυγμένη αστική τάξη εκτός της χώρας που προώθησε τη διαδικασία συσσώρευσης, παρεμβαίνοντας στο εσωτερικό της χώρας.

Η πολιτεία που επιδιώκουμε δεν μπορεί να διατηρεί τη σχέση αυτή εξάρτησης της κοινωνίας. Το κράτος είναι στρατηγείο, καθορίζει κατευθύνσεις, ρυθμίζει τους κανόνες του παιχνιδιού. Αλλά πέραν του κράτους, του πολιτικού-διοικητικού συστήματος, πρέπει να υπάρχει ένας διευρυνόμενος χώρος ελευθερίας. Είναι προϋπόθεση για την απελευθέρωση δημιουργικών πρωτοβουλιών, συλλογικών και ατομικών, για τη δημιουργία αντεξουσιών και μηχανισμών ελέγχου, για να αποκτήσουν οι πολίτες κοινωνική ευθύνη και αυτονομία στην επίλυση των προβλημάτων τους. Ο άλλος πολίτης απαιτεί μια άλλη πολιτεία. Πολιτεία οργανωτή ελευθερίας και όχι καταπίεσης.

Η νομή εξουσίας θα είναι η κυρίαρχη επιδίωξη του πολιτικού συστήματος όσο δεν προωθούνται μεταβολές στον τρόπο λειτουργίας της πολιτείας, οι οποίες ισχυροποιούν την κοινωνία, αποδυναμώνουν τον κεντρικό αυταρχικό μηχανισμό, μεταφέρουν εξουσίες σε αυτόνομους θεσμούς, δίνουν περισσότερες δυνατότητες συμμετοχής στους πολίτες. Θεσμικές αλλαγές, όπως ο δεύτερος βαθμός τοπικής αυτοδιοίκησης, η αυτονομία των πανεπιστημίων, η διαχείριση από τους κοινωνικούς εταίρους των πόρων που διαθέτουν για την κατοικία ή την επιμόρφωση των εργαζομένων, η χωρίς κυβερνητική παρέμβαση επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης συναντούν μέχρι σήμερα έντονες αντιδράσεις, επειδή ακριβώς παρεμποδίζουν τη

συνέχιση της υφιστάμενης κατάστασης. Οι κατεστημένες πολιτικές δυνάμεις αρνούνται να προσαρμοστούν.

Τη στασιμότητα της πολιτικής και την αποτελμάτωση των διεργασιών για κοινωνική αλλαγή ενισχύουν και συντηρούν οι οικονομικές δυνάμεις που έχουν ρυθμίσει με τους κατέχοντες την πολιτική δύναμη το πλαίσιο των αμοιβαίων επιρροών και δραστηριοτήτων και την κατανομή των οφελωμάτων. Για τη διατήρηση αυτού του επωφελούς συμβιβασμού στρατεύονται τα μαζικά μέσα ενημέρωσης κρατικά και μη.

Αυτή είναι η αιτία που η επικοινωνιακή επανάσταση των τελευταίων ετών πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα χωρίς να υπάρξει συνέχεια στους προβληματισμούς της κοινωνίας για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί. Τα ΜΜΕ και ιδίως η τηλεόραση έχουν επιβάλει μια άλλη εικόνα του κόσμου και των ανθρώπινων σχέσεων. Πρωθούν μια παιδεία "καταναλωτισμού", αναδεικνύουν τη βία και τη δράση ως αρχές της μόνης ζωής που αξίζει κανείς να ζήσει, αποσιωπούν ή φωτίζουν την πραγματικότητα ανάλογα με τους δείκτες θεαματικότητας. Επίκεντρο της πληροφόρησης είναι το έκτακτο γεγονός, η καταστροφή, το σκάνδαλο. Η ζωή δραματοποιείται ως αλληλουχία κρίσεων. Η πολιτική σχηματίζεται ως θέαμα και οι πολιτικοί ωθούνται να προσφέρουν συνεχώς περισσότερη αβεβαιότητα και αγωνία. Αλλού κανόνες δεοντολογίας, αυτόνομα από το κράτος συμβούλια, εκπροσωπήσεις κοινωνικών φορέων που σε συνεργασία με τους υπεύθυνους της τηλεόρασης προσπαθούν να βρουν τρόπους να αξιοποιήσουν κατά τρόπο κοινωνικά επωφέλη τις τεράστιες δυνατότητες πληροφόρησης και επηρεασμού που δημιουργήθηκαν. Σε μας αντίθετα, η πολιτεία μετά από μια πρώτη ψάση ολοκληρωτικού ελέγχου αποσύρθηκε. Μόνος φράγμος στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης είναι η ευαισθησία παραγωγών και ιδιοκτητών. Αλλά σε μια αγορά χωρίς κανόνες η αναζήτηση του κέρδους συμπιέζει, αν όχι εξαφανίζει, την ευαισθησία αυτή.

Η πολιτική αποτελμάτωση έχει οδηγήσει σε διαφορετικές στάσεις στην κοινωνία. Πολλοί αντιδρούν γελοιοποιώντας την πολιτική και τους πολιτικούς, θεωρούν και παρουσιάζουν τους πολιτικούς ως πρόσωπα ανέντιμα, κενά και ιδιοτελή. Η μηδενιστική αυτή προσέγγιση πολλές φορές εξυπηρετεί συνειδητά τη διατήρηση της σημερινής κατάστασης. Το συμπέρασμα που καταλήγει είναι: αφού το όλο σύστημα είναι ψαύλο και αδιέξοδο δεν έχουμε άλλη λύση παρά να το υπομένουμε γελώντας.

Συνηθισμένη είναι επίσης η αναζήτηση ενός "ισχυρού άνδρα", ενός επιτέλους "αρχηγού", που δεν θα διστάσει να έρθει σε ρήξη με τη ψαύλη κατάσταση. Μάταια. Οι πραγματικοί σωτήρες που εμφανίζονται ως από μηχανής θεοί δεν υπάρχουν. Είναι προϊόντα φαντασίας. Αποτελούν ελπίδα ατόμων χωρίς θέληση να αναλάβουν τα ίδια την τύχη τους.

Υπάρχουν και εκείνοι, οι οποίοι ερμείνουν στα υφιστάμενα, αλλά "κριτικά". Το επιχείρημά τους είναι ότι οποιεσδήποτε εκσυγχρονιστικές αλλαγές οδηγούν μόνο στη βελτίωση του καπιταλισμού και άρα δεν ωφελούν. Η κριτική αυτή, μια που δεν έχει άμεση επίπτωση, είναι ακίνδυνη για τις συντηρητικές δυνάμεις. Οι συντηρητικές δυνάμεις γι' αυτό την επιζητούν, την προβάλλουν και την επικαλούνται. Καταπολεμούν έτσι πιο αποτελεσματικά οτιδήποτε τις αρνισβητεί. Ο "υπερσοσιαλισμός" αποτελεί ένα αλληλοσυντηρούμενο δίπολο με το συντηρητισμό.

Η πολιτική αποτελέσματος ενέχει σοβαρούς κινδύνους. Η κοινωνία χρειάζεται κοινούς στόχους, κοινές επιδιώξεις. Όταν η πολιτική τάξη αδυνατεί να τις προσφέρει, η νέα συλλογική ταυτότητα θα αναζητηθεί σε κατευθύνσεις άρνησης του υφισταμένου. Η ψθора της πολιτικής μπορεί πολύ εύκολα να μεταβληθεί σε ψθора της δημοκρατίας, η ψτώχεια ιδεών σε άρνηση της κομματικής πολυφωνίας και οι αδυναμίες των πολιτικών σε δικαιολογητικό λόγο μιας άλλης μορφής πολιτεύματος. Ο εθνικιστικός λαϊκισμός και ο μεγαλοϊδεατισμός των τελευταίων καιρών αποτελούν επίσης φαινόμενα άρνησης. Η επιστροφή στις ρίζες επιλεκτικά προσδιορισμένες και η αναζήτηση μιας "ανατολικής" ταυτότητας σε αντίθεση με τη "δυτική" ταυτότητα, που δήθεν επιβάλλεται από την πολιτική, οδηγούν σε νέα ιδεολογικά πειράματα του τύπου "Ελλάς, Ελλήνων Χριστιανών".

Χρειάζεται υπέρβαση της παραδοσιακής πολιτικής. Είναι αναγκαίες οι συγκρούσεις. Συγκρούσεις με κατεστημένες πρακτικές, με την αδιαφορία των εκπαιδευμένων στην υποταγή, με τα συμφέροντα που δεσπόζουν χάρη στα ελαστικά ηθικά κριτήρια, τη μετριοότητα και τη διαψθора. Χρειάζεται ανατρεπτική πολιτική απέναντι στη διολίσθηση προς την παρακμή. Προϋπόθεση είναι μια διαφορετική κυβέρνηση, με διαφορετικούς στόχους από τη σημερινή. Η άλλη κυβέρνηση δεν είναι αμέσως δυνατή. Μπορούμε όμως από σήμερα να δημιουργήσουμε τους όρους για την υπέρβαση. Σε ορισμένα κρίσιμα θέματα να επιβάλλουμε την ανάγκη μιας διαφορετικής πορείας, προτείνοντας λύσεις και δημιουργώντας το ρεύμα στην κοινή γνώμη για την άμεση εφαρμογή τους. Πρέπει να περάσουμε από το επίπεδο του γενικού, που δεν συναντά αντιρρήσεις, στο επίπεδο του συγκεκριμένου, που θίγει συμφέροντα και προκαλεί διαμάχες. Να προχωρήσουμε σε επιλογές. Αν δεν επιτύχουμε να αποσαφηνίσουμε τώρα τι πρέπει να γίνει την επόμενη μέρα της κυβερνητικής αλλαγής, η παραδοσιακή πολιτική θα συνεχίσει να αναπαράγεται και να ματαιώνει οποιαδήποτε προσπάθεια εκσυγχρονισμού.

Παρεμβάσεις για να δημιουργηθεί μια δυναμική ανατροπή είναι αναγκαίες σε όλους τους τομείς δημόσιας ζωής. Θα αναφέρω μερικά ενδεικτικά παραδείγματα.

Α) Η σχέση κομμάτων, κυβέρνησης και δημόσιας διοίκησης.

Οι δυνατότητες πελατειακής πολιτικής πρέπει να μηδενιστούν. Η πελατειακή παρέμβαση στη διοίκηση να σταματήσει οριστικά. Η πελατειακή σχέση αναπαράγεται α) με τους διορισμούς στο δημόσιο, β) με την παρέμβαση στις αποφάσεις που αφορούν την προσωπική κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, γ) με την επιλογή των προέδρων και διοικητικών συμβουλίων δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και δ) με την επιβολή του κριτηρίου της ενίσχυσης των προσκειμένων στο κόμμα στις διοικητικές αποφάσεις. Σε όλα αυτά τα σημεία χρειάζεται να δράσουμε.

Στόχοι μας είναι: α) Η πρόσληψη στο δημόσιο, τις δημόσιες επιχειρήσεις ή οργανισμούς και στις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα να γίνεται μόνο με διαγωνισμούς, οι οποίοι να διεξάγονται κατά το πρότυπο των εξετάσεων για την εισαγωγή των φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση. β) Η ίδρυση "Εθνικής Επιτροπής για τη δημόσια διοίκηση" που θα αποτελεί αυτόνομο όργανο και θα έχει αποστολή την προστασία του πολίτη, τον έλεγχο των κομματικών παρεμβάσεων και της διαψθοράς. Αρμοδιότητά της οι

διαγωνισμοί, η παρακολούθηση της τήρησης των νόμων σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παράνομων πράξεων σε βάρος των πολιτών. γ) Η ουσιαστικότερη συμμετοχή της Ειδικής Επιτροπής της Βουλής στην επιλογή διοίκησης των ΔΕΚΟ. Η επιλογή των διοικήσεων των οργανισμών περιφερειακής εμβέλειας από σώμα το οποίο αποτελούν κατά πλειοψηφία εκπρόσωποι των φορέων της περιοχής. δ) Η εφαρμογή αντικειμενικών συστημάτων αξιολόγησης και κρίσης σε θέματα μεταθέσεων και εξέλιξης του προσωπικού. ε) Ο περιορισμός της δυνατότητας του Υπουργού να καθορίζει τη σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων.

Τη διαφθορά συντηρεί η πολυδαίδαλη νομοθεσία, οι δυνατότητες που παρέχονται στους υπαλλήλους να εφαρμόζουν το νόμο κατά την κρίση τους, να αποφασίζουν ελεύθερα για ποινές ή οικονομικές επιπτώσεις. Χρειάζεται ο ριζικός περιορισμός της ελευθερίας των υπαλλήλων να παίρνουν σημαντικές για τον πολίτη οικονομικές αποφάσεις, αντικειμενοποίηση των κριτηρίων των αποφάσεων (όπως έγινε στην περίπτωση της φορολογίας των ακινήτων), αναμόρφωση και απλούστευση της νομοθεσίας και μηχανογράφηση των δημοσίων υπηρεσιών σε όλη την επικράτεια.

Β) Η σχέση κομμάτων και οικονομικής εξουσίας.

Οι δυνατότητες επηρεασμού των κυβερνητικών και διοικητικών αποφάσεων πρέπει να περιοριστούν. Οι σχέσεις πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων πρέπει να οριοθετηθούν, ώστε να είναι κατά το δυνατό διαφανείς και ελεγχόμενες.

Στόχοι μας είναι: Η καταγραφή των στοιχείων οποιουδήποτε δωρίζει σε ένα κόμμα ποσό που υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο όριο. Ο καθορισμός ενός ανώτατου ορίου προεκλογικών δαπανών για κάθε υποψήφιο που θα εξαρτάται από την έκταση και το είδος της εκλογικής περιφέρειας. Η τήρηση βιβλίων και στοιχείων από τα κόμματα, που θα ελέγχονται όχι μόνο ως προς την τήρηση της νομιμότητας, αλλά και ως προς την ακρίβεια και αλήθειά τους. Η πραγματοποίηση του ελέγχου από ανεξάρτητη διοικητική αρχή ή Ελεγκτικό Σώμα και η δημοσιοποίηση των στοιχείων και αποτελεσμάτων του ελέγχου.

Γ) Το πλαίσιο της αναπτυξιακής πολιτικής.

Υπάρχει συναίνεση ότι χρειάζεται μακροοικονομική σταθερότητα, δημοσιονομική εξισορρόπηση, παραγωγική ανταγωνιστικότητα και συνεχής βελτίωση των βιοτικών συνθηκών σε συνθήκες ανοικτής οικονομίας. Αλλά υπάρχει πλήρης ασάφεια για την αναπτυξιακή στρατηγική.

Στόχοι μας είναι: Όλες οι ρυθμίσεις που προβλέπουν την ενίσχυση μεμονωμένων επιχειρήσεων να περιοριστούν δραστικά ή να καταργηθούν. Η προσοχή στρέφεται τόσο στην ενίσχυση κλάδων και τεχνολογικών δραστηριοτήτων οι οποίοι έχουν καλές προοπτικές ανάπτυξης, όσο και στην συνεργασία των επιχειρήσεων. Στηρίζεται η συνεργασία των επιχειρήσεων η οποία προωθεί την ευέλικτη εξειδίκευση, δηλαδή τη δημιουργία δικτύων για την κατανομή και εξειδίκευση των δραστηριοτήτων σχεδιασμού, παραγωγής και διάθεσης ενός προϊόντος μεταξύ περισσότερων επιχειρηματικών μονάδων. Στηρίζεται η συνεργασία κατά τη σύλληψη, το σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων έρευνας, οργάνωσης και

διαθέσης των προϊόντων, διερευνήσης των αγορών, εκπαίδευσης κλπ. Προωθούνται η έρευνα κυρίως η εφαρμοσμένη, οι καινοτομίες, οι τεχνολογικές επινοήσεις και οι νέες εφαρμογές για την ανάπτυξη νέων προϊόντων ή/και προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Δημιουργείται ένα εθνικό δίκτυο επικοινωνίας και διάχυσης ερευνητικών και τεχνολογικών νεωτερισμών (μεταξύ πανεπιστημίων - ερευνητικών κέντρων - επιχειρήσεων - Διοίκησης - Επιμελητηρίων). Δημιουργούνται οργανισμοί παροχής τεχνολογικών και τεχνοοικονομικών υπηρεσιών και πληροφοριών για αγορές. Προωθείται η ανάπτυξη εθνικών προτύπων και ο έλεγχος της ποιότητας των προϊόντων. Κλάδοι χρήσιμοι για το μετασχηματισμό της οικονομίας όπως η πληροφορική, ο τουρισμός, η γεωργία, τα τρόφιμα, η υγεία, οι τηλεπικοινωνίες και οι υπηρεσίες γενικά αποτελούν αντικείμενο ειδικών μακροχρόνιων προγραμμάτων έρευνας και διάχυσης τεχνολογίας.

Δ) Η αποκέντρωση.

Η αποκέντρωση σκοπό έχει να ισχυροποιήσει την κοινωνία. Πρέπει να αντιμετωπιστούν θέματα σχετικά με :

- * Τα επίπεδα της αυτοδιοίκησης, τον πολιτικό χαρακτήρα τους και τις αρμοδιότητες που θα αποκεντρωθούν σε κάθε επίπεδο.

- * Τον τρόπο λειτουργίας των νέων διοικητικών μονάδων τοπικής ή περιφερειακής εμβέλειας ώστε να εκφράζουν μια νέα αντίληψη για το ρόλο του δημόσιου τομέα και να μην αποτελούν απλώς αποκεντρωμένη μικρογραφία της προϋπάρχουσας κεντρικής διοίκησης.

- * Την αποκέντρωση των απαιτούμενων πόρων και διοικητικών μηχανισμών κατά τρόπο χρονικά, ποιοτικά και ποσοτικά αντίστοιχο προς τις αποκεντρώμενες αρμοδιότητες.

Στόχοι μας είναι: Ο ανακαθορισμός των ορίων των περιφερειών και νομών της χώρας. Η εφαρμογή του δεύτερου βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την εκλογή των Νομαρχιακών Συμβουλίων και την έρμηση εκλογή των Νομαρχών. Η δημιουργία Αναπτυξιακών Συνδέσμων ή ευρύτερων Δήμων, οι οποίοι αναλαμβάνουν σε επίπεδο επαρχίας ή μητροπολιτικής περιφέρειας τις προγραμματικές και αναντυξιακές λειτουργίες των Δήμων και Κοινοτήτων, ώστε να ξεπεραστεί το πρόβλημα του κατακερματισμού των ΟΤΑ. Η συγκρότηση των περιφερειών σε τρόπο ώστε να επιτελούν κυβερνητικές αρμοδιότητες με συμμετοχή των εκπροσώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η δημιουργία Οργανισμών Ελέγχου από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι θα φροντίζουν για τη διαφάνεια της οικονομικής διαχείρισης και την προστασία των πολιτών.

Ε) Η παιδεία.

Όλοι συμφωνούν ότι το επίπεδο μόρφωσης είναι καθοριστικό για το μέλλον του τόπου. Αλλά τα σημεία στα οποία πρέπει να γίνει παρέμβαση για να απελευθερωθούν οι δημιουργικές δυνάμεις και να σπάσουν τα δεσμά που διαιωνίζουν τη συνολική μας αδυναμία δεν έχουν αποσαφηνιστεί.

Διερευνώντας τις εκπαιδευτικές πολιτικές άλλων ευρωπαϊκών χωρών διαπιστώνει κανείς ότι αυτές διαρθρώνονται σε ορισμένους βασικούς άξονες:

Σχεδιασμός της εκπαιδευτικής πολιτικής. Η κατεύθυνση αυτή επιβάλλει την ενεργοποίηση του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας, την αναβάθμιση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και τη δημιουργία Ιδρύματος Μελετών και Ερευνών Παιδείας.

Πρωώθηση της αποκέντρωσης και της συμμετοχής όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η κατεύθυνση αυτή επιβάλλει τον δραστικό περιορισμό των παρεμβάσεων του Υπουργείου Παιδείας στη διοίκηση της εκπαίδευσης, τη μεταφορά αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση και τη δημιουργία σχολείων που δεν θα εξαρτώνται από την "προστασία" της κεντρικής εξουσίας.

Βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Η κατεύθυνση αυτή επιβάλλει τη διαρκή ουσιαστική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τη διασφάλιση του ενιαίου χαρακτήρα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και του περιεχομένου των διδακτικών βιβλίων.

Υιοθέτηση διαδακτικών προσεγγίσεων με ιδιαίτερη έμφαση σε μεθόδους που προωθούν τη συνεργασία των μαθητών, την εργασία σε ομάδες, τη λύση προβλήματος, την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

Ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ώστε να δημιουργηθούν νέοι δρόμοι στους νέους και να ξεπεράσουμε τον "ακαδημαϊκό μονόδρομο". Μέσα για το στόχο αυτό είναι η δημιουργία ολοκληρωμένων κύκλων λυκειακών και μεταλυκειακών σπουδών με επίκεντρο το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο και τα Σχολικά Εργαστηριακά Κέντρα, η διασύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης με την ενδοεπιχειρησιακή εξάσκηση.

Εξάσκηση συστημάτων αξιολόγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας όλων των βαθμίδων ώστε να αποκτήσουμε γνώση της απόδοσης των διαφόρων εκπαιδευτικών μονάδων.

ΣΤ) Η προστασία του περιβάλλοντος. Οι χρήσεις γης.

Η πρόσφατη συζήτηση για τις καταπατήσεις δασικών εκτάσεων στην Αττική επιβεβαίωσε ότι απαραίτητη για την προστασία του περιβάλλοντος είναι μια σαφής πολιτική για τις χρήσεις γης, ιδίως ο έλεγχος στις "μεταβατικές ζώνες", δηλαδή εκεί που αναπτύσσονται πιέσεις αλλαγής χρήσης από χρήσεις χαμηλής προόδου (π.χ. γεωργικές, δασικές) σε χρήσεις υψηλής προόδου (π.χ. βιομηχανικές, οικιστικές).

Στόχοι μας είναι: α) Έλεγχος της κερδοσκοπίας στις μεταβατικές ζώνες και κοινωνικοποίηση της υπεραξίας που δημιουργείται από δημόσιες δραστηριότητες. β) Αυστηρός καθορισμός των μεταβατικών ζωνών. γ) Πρωώθηση του Εθνικού Κτηματολογίου. δ) Χωροθέτηση δραστηριοτήτων που μεταθέτουν το κόστος λειτουργίας τους στο κοινωνικό σύνολο, όπως βιομηχανίες, με ταυτόχρονη σωστή πολεοδομική οργάνωση των χώρων αυτών. ε) Συντονισμός οικονομικού και χωροταξικού-πολεοδομικού σχεδιασμού με καθιέρωση "ρυθμιστικών αναπτυξιακών σχεδίων". στ) Καθορισμός ζωνών προστασίας και ανάκτησης γεωργικής γης. ζ) Καθορισμός ζωνών προστατευόμενων χρήσεων, δάση, δασικές εκτάσεις κλπ. η) Σταδιακή εκτίμηση της αξίας των ακινήτων στις μεταβατικές ζώνες και κατάστρωση

χαρτών αξίας γης. θ) Επισήμανση, κατοχύρωση και σχεδιασμός καταλλήλων για παραθεριστική κατοικία ζωνών.

Από τα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα προκύπτουν ορισμένες γενικές κατευθύνσεις ~~που πρέπει να επιβληθούν~~ σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα για αλλαγή του πολιτικού κλίματος, να οδηγήσουν από την απαισιοδοξία στην ελπίδα. Πρέπει να συνοδεύονται όμως και από νέες προσεγγίσεις σε θέματα όπως η οικολογία, η ανεργία, η φτώχεια, οι κοινωνικές διακρίσεις, ώστε να εφαρμόσουμε έμπρακτα την κοινωνική αλληλεγγύη ως αρχή λειτουργίας της κοινωνίας μας.

Γενικός στόχος μας πρέπει να είναι η ανάπτυξη και αξιοποίηση των ικανοτήτων του πολίτη, η αποκατάσταση της αξιοπρέπειας του και ο σεβασμός της διοίκησης απέναντί του. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα καταστήσουμε τον πολίτη υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και όχι αντικείμενο εξουσίας.

Ταυτόχρονα με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις χρειάζεται συστηματική προσπάθεια για την καταδίκη και εξαφάνιση των νοοτροπιών και πρακτικών της συντηρητικής πολιτικής. Η ανατροφή δεν πραγματοποιείται με νόμους. Χρειάζεται στράτευση, κινητοποίηση, πάθος. Μπορούμε να αλλάξουμε την πορεία. Ο τόπος μας διαθέτει τις δυνάμεις. Ας το προσπαθήσουμε.

Le système politique de notre pays accuse des signes évidents d'usure. De plus en plus de citoyens se désintéressent de la politique et méprisent les politiciens. Les sondages révèlent un pourcentage considérable d'électeurs qui se déclarent indécis, refusent de se prononcer ou annoncent un vote blanc. Si l'on en croit les résultats des enquêtes sociologiques, ceux qui adhèrent aux thèses idéologiques des partis traditionnels sont désormais minoritaires, tandis que la majorité les remet en question, souhaitant que l'on dépasse ces positions consacrées, et élaborant ses propres codes de conduite. Parmi la jeunesse, les revues qui font le plus grand tirage sont axées sur un mode de vie qui ne fait guère de place à la politique, si ce n'est pour caricaturer les politiciens. Les jeunes considèrent que la politique relève du passé et ont tendance à se concentrer sur leurs problèmes personnels.

Le citoyen manifeste un certain mépris, voire même une agressivité vis-à-vis des politiciens, du système politique et de l'autorité publique en général. Il a le sentiment d'être soumis à des forces arbitraires et incontrôlables. En dépit des discours qui prétendent le placer au centre de toutes les préoccupations, il constate que la place qui lui est faite est dérisoire. Les transports publics se détériorent, étant à la merci des propriétaires d'autobus, des syndicalistes, des taximen, ainsi que d'une politique gouvernementale qui cherche à régler aux dépens du public les problèmes de relations de travail. Les organismes publics gonflent leurs factures pour les services défectueux qu'ils prestent et font la sourde oreille aux plaintes des consommateurs. L'administration entraîne les citoyens dans un dédale de procédures bureaucratiques, sans égard au temps perdu ni au coût que cela implique pour la société dans son ensemble. Les politiques économiques mises en oeuvre avant et après chaque scrutin sont contradictoires, aggravant encore la situation économique générale. Le pays nous appelle à prendre part à des croisades nationales, mal préparées et sans alliances, qui débouchent inévitablement sur de douloureuses positions de retrait.

Le citoyen a l'impression que les gagnants sont ceux qui ne s'encombrent pas de scrupules et pratiquent la morale la plus aléatoire, n'hésitant pas à ériger en objectif politique de leur parti ou de la nation ce qui est de leur

propre intérêt. Il a l'impression que les phénomènes de corruption se multiplient : pots-de-vin, dessous-de-table, "timbres" de traitement prioritaire et autres pratiques illégales devenues quasi immanentes au système. On dirait que le gouvernement de la ND s'emploie à confirmer que l'exercice du pouvoir va de pair avec l'opacité et la corruption.

L'émergence de l'"autre" citoyen

La responsabilité de tout ceci est imputée au monde politique. Le citoyen est indifférent à l'égard d'un discours politique qu'il considère comme dépassé. Les protagonistes de la scène politique parlent une langue de bois, qui reflète leurs ténébreuses confrontations personnelles. Les partis politiques sont vieillissés - bien qu'aucun d'eux n'ait plus de vingt ans d'existence. Les ambitions qu'ils caressent ne concernent pas les problèmes quotidiens du citoyen. Quant au souci de démocratie interne, il réside davantage dans la rhétorique - surabondante au demeurant - que dans les faits. Pour grand nombre de citoyens, les politiciens c'est "bonnet blanc et blanc bonnet". Ils ne croient pas que les partis soient encore à même de fournir des solutions.

Dans les milieux progressistes, on considère que cette évolution marque un tournant conservateur : les forces conservatrices auraient réussi à dépolitiser la société. Les "progressistes" répliquent en s'efforçant de ramener les citoyens à la politique. Cette réaction se réfère toutefois à des états de fait qui ne sont plus. Au cours des décennies récentes, en effet, être politisé correspondait à une volonté de changement social, et s'en abstenir équivalait donc à consentir à l'ordre en vigueur. Il n'en va plus de même aujourd'hui : le citoyen envisage autrement sa participation. C'est un autre - un nouveau citoyen qui émerge.

Cet autre citoyen ne croit plus aux visions collectives ni aux théories mondialistes, panacées de tous les problèmes sociaux. Il refuse l'utopie abstraite, exigeant désormais une utopie "concrète", à savoir, simplement, la solution des problèmes et difficultés qui le harcèlent au quotidien. Il étale sa réflexion au moyen d'arguments issus d'orientations idéologiques diverses, il évalue les expériences; il ne suit plus à présent, il élabore. Et c'est en fonction de cela qu'il réclame communication et dialogue.

L'autre citoyen n'admet plus que quiconque, à part lui, détermine le sens de sa vie. L'individualisme, la singularité, le développement de ses capacités personnelles

sont pour lui des facteurs décisifs. Il veut une société d'hommes libres, qui ne se verraient plus imposer de contrainte collective. L'Etat se doit de créer les conditions favorables au développement de l'individu et non plus soumettre aux choix globaux qu'il opère les choix individuels de chacun. Le but de la vie n'est pas de se sacrifier au nom d'un objectif ultime, mais simplement de s'affirmer en tant qu'individu et d'en retirer satisfaction.

L'autre citoyen apprécie le savoir; il ne se contente plus des généralités qu'il considère comme démagogiques. La culture générale et le bon sens ne lui paraissent plus suffisants face aux problèmes à résoudre : il exige des politiciens la capacité d'en traiter à la fois les aspects "politiques" et "techniques". Et dans la mesure où il est lui-même capable de distinguer ceux qui savent et ceux qui feignent savoir, il aura tôt fait de dénigrer ceux qui ont réponse à tout. L'information quotidienne des media lui permet de démythifier les personnages, de juger, de comparer.

L'autre citoyen exige sérieux et conséquence. Les avalanches de promesses lui inspirent une méfiance certaine à l'égard des intentions. Il veut voir des actes et leurs résultats. La mémoire que lui prêtent les media lui permet de recenser les intentions déclarées, d'une part, de vérifier les réalisations, d'autre part. Le discours politique traditionnel et ses cortèges de sentiments, d'exagérations et d'illusions, lui paraît pittoresque, mais aussi dangereux quant à l'amélioration de ses conditions de vie.

L'autre citoyen s'inscrit dans un contexte de confrontations où l'opposition de classe cède le pas devant les problèmes de l'environnement, des transports, des conditions de vie. C'est pourquoi ses préoccupations, ses sensibilités diffèrent de celles qui, traditionnellement, mobilisaient le citoyen. Il se mobilisera, lui, pour la protection de la nature, pour la qualité de la vie, contre la faim et la misère dans le monde. Il s'agit en quelque sorte d'un nouvel "humanisme".

L'autre citoyen se distingue aussi par une sensibilité morale accrue. S'il accepte comme un mal nécessaire que les relations interpersonnelles soient affectées par l'amoralisme et le calcul, il sera intransigeant, par contre, pour ce qui est du comportement des "officiels". Il considère que l'accès à des postes publics implique des obligations, que les appels à la morale doivent être contraignants d'abord pour ceux qui les formulent, que l'homme politique doit être jugé suivant des critères plus sévères que le simple citoyen.

L'autre citoyen n'est pas indifférent; il est différent. Il ne réfute pas le principe de l'action politique : c'est la politique traditionnelle qu'il rejette, réclamant désormais une action politique plus proche de ses propres préoccupations. Il veut qu'on lui propose des choix de solutions possibles et non plus qu'on lui demande fidélité et obéissance. Il ne renie pas les partis; il renie le centralisme, l'insertion dans des schémas qui décident de manière absolutiste de sa vie. Il n'évite pas le "recrutement", il serait même prêt à militer, mais pour des causes concrètes, non plus pour un paradis irréalisable.

Ces autres citoyens, on les rencontre en fait, de plus en plus nombreux, dans des couches diverses de la société. Il s'agit de ceux qui, dans le cadre de leur travail - dépendant ou non - sont appelés à cerner certains problèmes, à prendre des décisions, à trouver des solutions, à gérer, de leur propre initiative, certaines situations, à prendre part à l'élaboration de projets, à analyser et à juger; ceux-là qui sont à la recherche du nouveau, du différent, du compétitif.

Persistance du modèle clientéliste

La politique traditionnelle ne s'est pas rendu compte de l'émergence du citoyen nouveau, de même qu'elle n'est pas non plus sensible aux changements sociaux et économiques qui ont déplacé le champ de l'action politique. La persistance de la conception clientéliste est un exemple caractéristique de cette incapacité d'adaptation. Le système clientéliste fut le fait d'une société fermée, en un temps où seul un nombre très réduit de personnes étaient aptes à accéder à la fonction publique, tandis que sévissait un régime politique centralisateur et autoritaire. Tout cela a bien changé. Et cependant, l'intervention clientéliste demeure à l'ordre du jour, affectant lourdement le prestige et l'efficacité de l'administration. Mais dans d'autres domaines aussi, on subit le préjudice de telles conceptions traditionnelles. L'Etat providence s'identifie avec une politique de redistribution, principalement axée sur le succès électoral. On entend par politique de développement la distribution de fonds pour la réalisation de travaux, sans objectifs définis. Les Universités sont dispersées dans plusieurs villes, au gré des pressions politiques exercées par les régions, sans égard aux difficultés que cela implique pour les étudiants.

La chute des régimes socialistes, l'unification de l'Europe, les nouvelles formes d'entreprises, la diffusion de l'information télévisée, la participation de plus en plus

large des citoyens, rien de tout cela n'a incité l'establishment politique à modifier son attitude. Simplement, on s'y réfère de temps en temps et l'on en tire argument afin de déguiser des conceptions vétustes, de camoufler des pratiques qui engendrent un rejet de plus en plus manifeste.

Les causes de cette réaction conservatrice sont diverses. Parmi elles, le fait que l'ambition majeure des conservateurs de tous bords consiste en la jouissance du pouvoir, l'exploitation des privilèges que procure l'accès aux fonctions gouvernementales. L'alternance des gouvernements n'est autre chose à leurs yeux que l'alternance des personnes qui manient les leviers du pouvoir étatique. Et le changement politique n'est autre chose que le changement des personnes qui bénéficieront des "bons soins" de l'Etat. Le cadre de l'action politique enfin n'est autre que le jeu pour l'accès et le maintien au pouvoir.

Structures obsolètes de l'Etat

Le système politique grec est défini par des modèles qui remontent au XIXe siècle, à l'époque où se constituait la société hellénique. L'Etat jouait alors un rôle de levier quant au développement, les formations politiques servaient de liaison entre le pouvoir et ses sujets. Le système politico-administratif ne laissait que très peu de marges de manoeuvre aux citoyens dont tous les champs d'action étaient sous son contrôle. Ceci était dû à plusieurs facteurs : nos singularités propres, les particularités de l'administration ottomane, la coexistence d'une économie et d'une société rurales avec une classe bourgeoise développée en diaspora, qui stimulait le processus d'accumulation en intervenant à l'intérieur du pays.

On ne peut pas maintenir de nos jours une telle dépendance de la société par rapport au système politique. L'Etat est un état-major qui définit les orientations et les règles du jeu. Mais au-delà de l'Etat, du système politico-administratif, il faut qu'il y ait un large espace de liberté. C'est une condition indispensable si l'on veut que se dégagent des initiatives créatrices, collectives et individuelles, si l'on veut que s'affirment des contre-pouvoirs et des mécanismes de contrôle, si l'on veut enfin que les citoyens acquièrent une responsabilité sociale et l'autonomie nécessaire à la solution de leurs problèmes. L'autorité publique que réclame l'autre citoyen doit organiser la liberté, non pas l'oppression.

Si l'on veut éviter que l'ambition majeure du système politique demeure la jouissance du pouvoir en soi, il faut procéder à d'indispensables réformes au niveau du fonctionnement de l'Etat - réformes susceptibles de conforter la société, d'affaiblir l'autoritarisme du mécanisme central, de transférer des pouvoirs vers des institutions autonomes, d'offrir aux citoyens plus de possibilités de participation.

La stagnation de la politique et du processus de changement social est entretenue et renforcée par les forces économiques qui, en accord avec ceux qui détiennent le pouvoir politique, ont défini le cadre des influences mutuelles et des interactions, ainsi que la répartition des bénéfices. Et les media, étatiques et non, sont racolés à leur tour à l'appui de ce compromis profitable.

C'est la raison pour laquelle la révolution que la Grèce a connue ces dernières années dans le domaine de la communication, n'a pas donné lieu à une réflexion de fond sur la manière dont il convenait de l'aborder. Les mass media, télévision en tête, se sont employés à diffuser une image altérée du monde et des relations humaines, se faisant le champion du "consumerisme", érigeant la violence en seul mode de vie valable, manipulant la réalité en fonction des indices d'écoute. L'information est axée sur le fait divers extraordinaire, les catastrophes et les scandales. La vie n'est plus qu'une succession dramatique de crises. La politique devient spectacle et les politiciens qui en sont les acteurs sont incités à en accentuer le suspens. On sait qu'ailleurs, le monde des media est régi par des règles de déontologie; des conseils autonomes sont instaurés, indépendants de l'Etat, avec la participation de représentants sociaux, qui en collaboration avec les responsables des chaînes, s'efforcent d'exploiter à l'avantage du public l'immense outil d'information et d'influence dont ils disposent. Chez nous, tout au contraire, s'il est vrai qu'à départ l'Etat s'était arrogé un droit de contrôle absolu sur la production, on en est maintenant au laissez-faire le plus total. Le seul élément susceptible de réfréner la manipulation de l'opinion publique tient dans la sensibilité de certains producteurs ou propriétaires de media. Mais dans un marché sans foi ni lois, la course au profit exerce une pression insoutenable sur cette sensibilité, au risque de l'annihiler.

Réactions à la stagnation de la politique

La stagnation de la politique a engendré des attitudes diverses au sein de la société. Nombreux sont ceux qui se rient de la politique et des politiciens qu'ils vilipendent volontiers. Cette approche négativiste équivaut le plus souvent à prôner le status quo. C'est conclure, en effet, que puisque le système est pourri dans son ensemble et sans issue, il n'y a d'autre solution que de le supporter en riant.

Une autre réaction courante consiste en la quête de l'"homme fort", d'un "chef" enfin. Peine perdue. Le deus ex machina relève de l'imaginaire. Ceux qui espèrent l'avènement d'un sauveur n'ont tout simplement pas la volonté de prendre en mains leur propre destinée.

Il y a ceux aussi qui s'en tiennent à la situation existante, mais dans un esprit "critique". Ils arguent que, quelles que soient les modernisations que l'on puisse envisager, c'est avant tout au capitalisme qu'elles bénéficieront en l'occurrence, étant donc par définition néfastes. Entretenir ce type de "supersocialisme" risque plutôt de servir d'alibi au conservatisme et vice-versa.

Or, la stagnation de la politique est grosse de dangers réels. La société a besoin d'objectifs communs, d'ambitions communes. Et si la classe politique n'est pas en mesure de les lui proposer, il est à craindre qu'en quête d'une nouvelle identité collective, on ne s'oriente contre l'ordre établi. L'usure de la politique peut très facilement se transformer en usure de la démocratie, comme aussi la pauvreté des idées peut conduire au refus du pluralisme et la faiblesse des politiciens servir de prétexte à un changement de régime. Le populisme nationaliste et l'irrédentisme qui sévissent ces derniers temps sont également un phénomène de refus. Le retour aux "sources" (soigneusement sélectionnées!), la quête d'une identité "orientale" par opposition à l'identité "occidentale" prétendument imposée par la politique, sont autant de facteurs susceptibles d'inciter à de nouvelles expériences idéologiques du type "Grèce des Grecs chrétiens" (ndlt.: slogan favori de la dictature militaire).

A la force des idées...

Il faut dépasser la politique traditionnelle. La confrontation est nécessaire : il faut entrer en confrontation avec les pratiques établies, avec l'indifférence de tous ceux qui ont été éduqués à la

soumission, avec ces intérêts omnipotents qu'autorise une morale permissive, avec la médiocrité et la corruption. Il faut une politique de "bouleversement" face à cette dégradation présageant la décadence. Politique de "bouleversement" n'est pas synonyme de barrières et de combats de rue. Les combats aujourd'hui se livrent à la force des idées, de la communication, du programme, de la conséquence. Nous devons créer les conditions qui permettront de conforter la société, l'autonomie du citoyen et la responsabilité sociale de l'individu. Nous devons instituer l'autorité publique-organisateur de la liberté et redéfinir les procédures de la démocratie.

Il faut pour cela un autre gouvernement, avec des objectifs différents. Ceci n'est pas réalisable dans l'immédiat. Mais nous pouvons d'ores et déjà mettre en place les conditions du dépassement; obtenir que, sur certaines questions critiques, l'on suive une marche différente, en proposant des solutions et en créant, au sein de l'opinion publique, un courant susceptible d'imposer leur mise en application immédiate. Si nous ne réussissons pas à mettre au clair maintenant ce qui doit être fait au lendemain du changement de gouvernement, la politique traditionnelle continuera de se reproduire, rendant vaine toute tentative de modernisation.

(En encart)

POUR CHANGER LE CLIMAT DE PESSIMISME

Une telle dynamique de "bouleversement" implique des interventions dans tous les secteurs de la vie publique. En voici quelques exemples, à titre indicatif :

A. Relations entre partis politiques, gouvernement et fonction publique

Il faut intervenir à l'endroit même des conditions qui permettent que se pérennise la politique clientéliste.

Le clientélisme se reproduit à travers :

- (a) la politique de recrutement en vigueur dans le secteur public;
- (b) le système de carrière et de promotion;
- (c) la nomination des présidents et administrateurs à la tête des organismes et entreprises publics;
- (d) l'absence de critères objectifs dans les décisions administratives.

Il nous faut agir sur chacun de ces points.

Nos objectifs, en l'occurrence, sont les suivants :

- (a) organisation du recrutement dans le secteur public sur la base de concours, tels que ceux qui sanctionnent l'accès des étudiants à l'enseignement supérieur;
- (b) instauration d'une commission nationale pour la fonction publique, organe autonome qui aurait pour mission de protéger le citoyen, de contrôler les interventions des partis politiques et la corruption, et dont les compétences porteraient notamment sur l'organisation des concours, le contrôle de l'application des règlements relatifs à la carrière et à la promotion des fonctionnaires, l'organisation et le fonctionnement de l'administration publique, l'imposition de sanctions pour pratiques illégales au préjudice du citoyen;
- (c) application de critères objectifs d'évaluation quant aux promotions et transferts de fonctionnaires;

- (d) limitation de l'intervention des ministres dans la composition des conseils de promotion au sein de leurs services.

Les pratiques arbitraires et la corruption sont alimentées par la complexité de la législation, les possibilités dont disposent les fonctionnaires de l'appliquer comme ils l'entendent, d'imposer librement des sanctions ou autres décisions à impact économique.

Il importe :

- . de limiter radicalement la liberté des fonctionnaires de prendre des décisions;
- . de soumettre celles-ci à des critères objectifs (comme par exemple, pour ce qui est de l'estimation des biens immobiliers);
- . de reviser et de simplifier la législation en vigueur;
- . d'informatiser les services publics dans l'ensemble du pays.

B. Relation entre partis politiques et pouvoir économique

Les possibilités d'influencer les décisions gouvernementales et administratives doivent être réduites. Les rapports entre intérêts politiques et intérêts économiques doivent être clairement délimités, de manière à être, autant que possible, transparents et contrôlés.

Voici nos objectifs en la matière :

- . relevé de tous ceux qui financent l'activité de partis politiques, au-delà d'un certain plafond;
- . fixation d'un plafond pour les dépenses électorales autorisées pour chaque candidat, en fonction de l'étendue et des spécificités de sa circonscription;
- . comptabilisation des finances de partis politiques; contrôle de leur conformité aux règles et de leur authenticité par une cour des comptes indépendante; publication des bilans et rapports de contrôle.

Les quelques exemples évoqués ci-dessus à titre indicatif ébauchent certaines orientations générales susceptibles d'imprimer, dans des délais très rapides, un changement du climat politique, passant du pessimisme à l'espoir.

Sans doute ces propositions peuvent-elles paraître anodines et banales aux yeux de certains. Mais le changement social ne se réalise pas à coup d'annonces spectaculaires. Il se réalise à travers une série de petits pas décisifs qui, tous ensemble, peuvent produire un véritable ras-de-marée.

De plus, les mesures proposées devront s'accompagner d'un effort systématique d'éradication des mentalités et pratiques propres à la politique conservatrice. Le "bouleversement" ne saurait être le fait de lois, mais bien de mobilisation, de militantisme, de passion. Nous pouvons changer le cours des choses. Notre pays dispose des forces nécessaires pour ce faire. Osons-le donc.